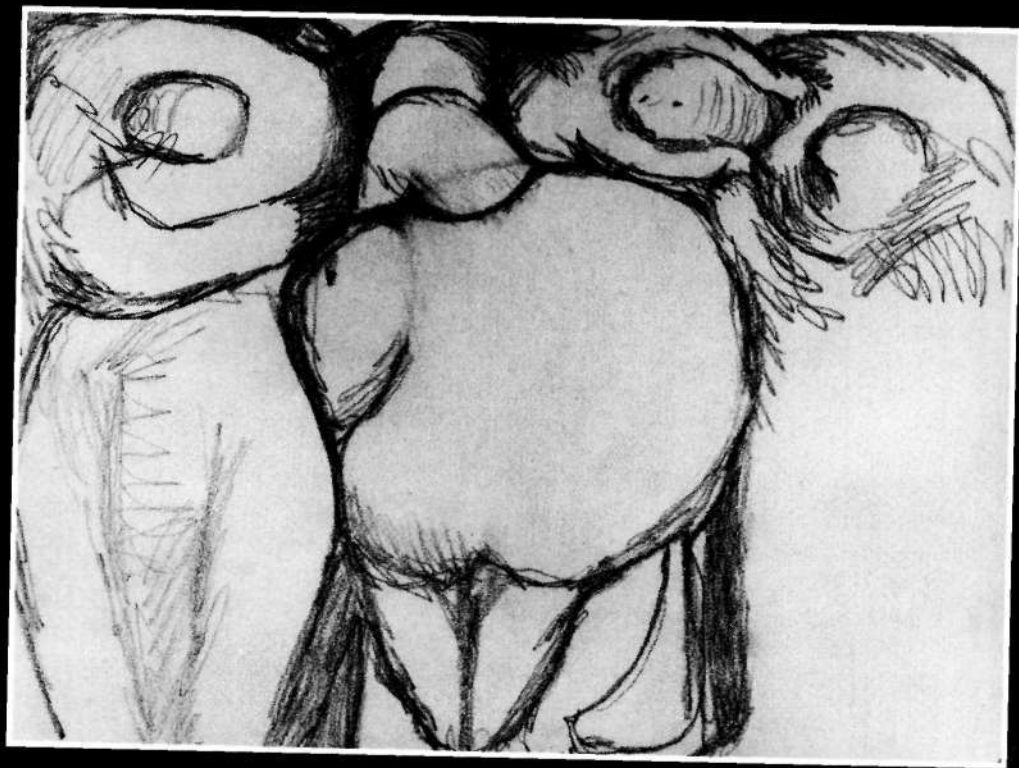

Tóth Menyhért • Kereszten

Tóth Menyhért • Menekülés Egyiptomba (vázlat)

Pintér Lajos
TÓTH MENYHÉRT HALÁLA
ÉS SZÜLETÉSE

Szikrázó, fémes és fényes hidegben temettük, kemény télben. Tóth Menyhért emlékére és tiszteletére fehérbe öltözött - ahogy festményein is - a táj: hó hullott, bokáig érő hó borított mindent, a behavazott, jéggéfagyott téli táj fölött terepszemlét tartott, kisütött a Nap. Jégvirág nyílott, világunk jelképes virága.

Mintha szűkebb családjunk tagját temettük volna, úgy temettük. Kevesen voltunk, mértéktartó, visszafogott volt a búcsúbeszéd, szerettei, a miskei és Kalocsa környéki parasztasszonyok, férfiak gyászolták őszintén és fájdalommal, számszerint is: ők voltak az a gyülekezet, akik körbeállják, vállukon úsztatják a koporsót. Voltak olyanok is, úgy éreztem, de előbb Nagy László temetésén is úgy éreztem, Németh László temetésén is úgy éreztem; voltak olyanok is, akik azért álltak szorosán a halott mellé, mert őrizték: arra vigyáztak, nehogy föltámadjon.

A számon fogalmazódni kezdtek a kérdések: hol van e szűkebb család mellől a nagyobb család, az ország? Aki legalább ezen eszméitől pillanatban ráeszmélne, hogy mit és kinek veszített. Hol a nagyközönség, ha sznob, hát legyen sznob, azt sem bánom, de hol van, hogy szeretetét szemérmesen, mint a szerelmesek vagy harsogón, mint a drukkerok, e pillanatban megvallja? Hol az izgága művészettörténészek, akik legalább e pillanattól illő mércével kezdik mérni? Nem centiméterre, nem dekagrammra ezt az óriás akácfát. Akik illesztgetni kezdik most azokat a szavakat, melyeknek rendje megfogalmazza azt a mondatot, azt az ítélezést, mely szerint Tóth Menyhért olyan elszánású, de olyan rendű s rangú alkotója is festészetünknek, képzőművészetünknek, mint regényirodalmunknak, közírásunknak Veres Péter, mint költészetünknek, esszéírásunknak az élő Illyés. Ki sajnálja az elmulasztott, föl nem ismert, vagy meg nem mondott szövetséget: nemzedéktársak, a nagyobb szabadcsapatban együtt haladhattak volna - hirtelenjében számvetést készítenek -: vagy negyven éven keresztül. Az elmulasztott lehetőségekre nem magyarázat, de a hirtelen számvetéshez, leltárkészítéshez hozzátartozik az is: vagy negyven éven keresztül Tóth Menyhértet többen ismerték bice-bóca szobafestőnek, mint egyetemes jelentőségű művésznek, festőnek.

A feketébe és fehérbe öltözött gyülekezetben továbbfogalmazom a kérdéseket, a számomra egyik legfájóbbat épp: hogy hol a csitri festőlányok és suhancok, főiskolás fiúk e koporsó mellől, az életmű mellől? Akár vállalják, akár tagadják, hol van kezükből az a felismerés, hogy olyan időben és időpontban nyúlnak a tupírozott ecsethez, amidőn azt már valaki más letette vagy elejtette. Hol ennek a megsejtésnek a fellengzőssége és hasznosan: a felelőssége?

Állok a szikrázó, fémes és fényes hidegben, kemény télben. Tóth Menyhért emlékére és tiszteletére fehérbe öltözött a táj: hó hullott, bokáig érő hó borított be mindent, a behavazott téli táj fölött, ha alant járt is, terepszemlét tartott a Nap. Talán legfiatalabb a gyászolók között, nekem kellene odamenni ismerőseimhez és halkán köszönteni őket, de nem tudok mozdulni. Ok jönnek oda hozzám, köszönnének, nem tudok visszaköszönni. A nagy hidegben odafagyott cipőm a földhöz, föl-kúszott a hideg a lábamon, a csontjaimon, föl a nyelvemig, föl a hajam tövéig, át vagyok fagyva teljesen.

Szemem akkor csodát lát, varázslatot. El is mondom itt, jól értsétek. Szétnéztem még akkor, talpamról a hajam tövéig átfagyva, a gyászolók gyülekezetében, s látam, hogy ott van velünk, a megsebzett föld fölött közöttünk a festő, Tóth Menyhért. Ő az, nem lehet más, ha messziről is: feje tartásáról is megismerem; fejét kicsit balra hajtja és előre ejti. Akik szorosán mellé állva őrizték, ne féljenek, hiszen jól vigyáztak: föl nem támadt. Ami történt, előbb megtörtént, s nem történet ez, de történelem. Tóth Menyhért, aki látszatra oly törekeny volt, oly halandó még élteben, művészetében újjászületett, de akkor már - mily elképesztő - halhatatlannak.